

Vaikuttava teos karttojen kulttuurihistoriasta Yhdysvalloissa

Martin Brückner:

The Social Life of Maps in America, 1750–1850.

Omohundro Institute of Early American History and Culture & The University of North Carolina Press 2017. 350 s. ISBN 978-146-963-261-2.

Delawaren yliopistossa vaikuttava professori Martin Brückner johdattaa lukijansa amerikkalaisten karttojen historian pariin teoksessaan *The Social Life of Maps in America, 1750–1850*. Brücknerin kiinnostavana lähtökohtana on karttojen sosiaalista ja yhteiskunnallista roolia koskeva moniulotteinen kysymys: mitä varhaiset amerikkalaiset kartat oikeastaan saivat aikaan? Brückner tutkii, miten karttojen kielestä tuli käytettyä ja hyväksyttyä tarkastellulla sadan vuoden ajanjaksolla amerikkalaisessa yhteiskunnassa ja pyrkii siten laajentamaan perinteisiä näkökulmia karttojen vallasta ja territoriaalisuuden tuottamisesta.

Brücknerin keskeinen argumentti on, että 1700–1800-lukujen aikana kartoista tuli perustava osa amerikkalaista yhteiskuntaa ja yhteisesti jaettu kulttuurinen koodi. Tämän todistaakseen Brückner analysoi teoksessaan satoja kaupallisesti tuotettuja karttoja ja niiden valmistukseen ja käyttöön liittyviä monipuolisia aineistoja. Näihin kuuluvat karttafirmojen jälkeensä jättämät arkistomateriaalit, kuten mainokset, myyntihinnastot ja kauniitakin kauniimmat kartantekijöiden käyntikortit. Kirjoittaja ulottaa tarkastelunsa myös maalaustaiteeseen, koulujen oppikirjoihin ja inventaarioraportteihin sekä sanomalehtiaineistoihin. Tutkimuksen keskipisteenä olevien kaupallisten karttojen valinnan syy on yksinkertainen: vain häviävän pieni osa päivittäisessä käytössä olleista Yhdysvalloissa valmistetuista kartoista oli valtiojohtoisesti tuotettuja.

Tutkimus kiinnittyy moniulotteisesti niin materiaallisen kulttuurin tutkimukseen kuin uusimpaan tieteen historiasta ja kirjahistoriasta teoreettista innoitusta hakevaan karttahistorian tutkimukseen. Se pureutuu

Yhdysvaltojen historiaan, erityisesti karttojen lukutaidon kehittymisen näkökulmasta, mutta myös pohtien karttojen merkitystä osana kansakunnan ja poliittisen maantieteen rakentamista. Kohdistamalla katseensa siihen missä, miten ja millaisia karttoja Yhdysvalloissa ennen 1860-lukua käytettiin, Brückner problematisoi, mitä tämä kertoo kartoista informaation välittämisen muotona osana laajempaa mediamaisemaa. Tutkimus on luonteva jatkumo ja yhteenveto Brücknerin määrätietoiselle tutkimukselle varhaisen amerikkalaisen kirjallisen kulttuurin parissa.

Karttojen historiallinen tutkimus on viime vuosikymmenten aikana muuttunut merkittävästi. Tarve karttojen kulttuurisen merkityksen arvioimiseen ja teorian integroimiseen osaksi kartografian historian tutkimusta nousi vähitellen tutkimuksen keskiöön 1970–1980-luvulla. Erityisesti John Brian Harley (1932–1991) karttojen tekstuaalista ja diskursiivista valtaa arvioiva kriittinen kartografia edesauttoi muutosta karttojen tutkimuksessa, ja johti mittavaan ja vaikutusvaltaiseen tutkimusperinteeseen kartografisen tiedon sosiaalisesta rakentuneisuudesta.

Viiimeisen parinkymmenen vuoden aikana historia- ja ihmistieteissä tapahtunut laajempi käänne kohti käytäntöjen tutkimusta on heijastunut myös karttojen tutkimukseen: yhä enemmän tutkimusten keskiössä ovat kartografiset käytännöt, karttojen julkaisuhistoriat ja tuotteiden muovaaminen eri markkinoita varten sekä kartografisten tuotteiden kuluttamisen moninaiset kontekstit. Keskittyminen käytäntöihin avaa uusia näkökulmia siihen, kuinka kartografiset tuotteet kuten erityyppiset karttapallot ja kartat ovat kietoutuneet tilallisten käsitysten muodostamiseen. Tutkimuksen keskiö on siis siirtynyt karttojen sisältöjen analysoimisesta niiden valmistamisen, leviämisen ja käyttämisen (*mobility, circulation*) tarkasteluun. Tämä kiteytyy uudelleen teoretisointiin karttojen merkityksen rakentumisesta. Matthew Edney määrittelee nämä kirjahistorian teoreettisia lähtökohtia soveltavat tutkimukset prosessuaaliseksi karttahistoriaksi, jota käsillä oleva teoskin monella tapaa edustaa.

Brücknerin teos sijoittuu osaksi uutta karttahistorian tutkimustraditiota ja vie tutkimuskenttää myös merkittävästi eteenpäin. Teoksen erityisiä ansioita ovat kirjoittajan läpinäkyvät menetelmälliset ja teoreettiset ratkaisut. Teos yhdistää taitavasti karttojen sosiaalisten käyttöympäristöjen, materiaalsen kulttuurin, kokemuksen ja aistien sekä printti- ja populaarikulttuurin tutkimuksen menetelmiä. Brückner soveltaa ”sosiaalisen elämän”, ”elinkaaren” (*life-cycle*) ja biografian käsitteitä ja osoittaa näin antropologian, materiaalsen kulttuurin ja kirjahistorian tutkimuskentiltä tuttujen analyysin välineiden annin kartografian historialle.

Kolmeen osaan jakautuva teos tarkastelee karttojen sosiaalista elämää aina niiden valmistuksesta

niiden käyttämiseen. Ensimmäinen osa tutkii karttojen valmistuksen lähtökohtia ja muutosta käsityöstä massatuotantoon (luvut 1, 2, ja 3). Toinen osa keskittyy karttojen tuotannonjälkeiseen elämään. Brückner tutkii seinäkartojen esille asettamisen tiloja, kuten kouluja ja hallintohuoneita, ja analysoi karttojen kuvallisuutta ja speaktaakkelimaisuutta (luvut 4, 5, ja 6). Kolmannessa osassa Brückner soveltaa erityisesti antropologi Arjun Appadurain ”things-in-motion”-metodologiaa selvittäessään millaisia merkityksiä erilaiset jokapäiväisessä käytössä olleet kartat saivat. Brückner argumentoi, että lyhytaikaisiksi tarkoitettujen kartografisten tuotteiden tutustuttuun erityisesti jatkuvasti systematisoituneeseen kouluopetukseen, olivat avainasemassa kartografisen ajattelun normalisoitumisessa jokapäiväisen elämän osaksi (luvut 7 ja 8).

Teoksen rakenne on toimiva. Brückner kuljettaa lukijan teoksen kolmen osan läpi liikkuen taidokkaasti empirian ja teorian välillä. Narratiivi karttojen valmistusprosessien muutoksesta aina koulujen sukupuolittuneeseen kartografiseen opetukseen ristipistokarttoineen, tempaa lukijan mukaansa ja saa pohtimaan millaisena vastaava historia avautuisi, jos tarkastelun ulottaisi Yhdysvaltojen rajojen ulkopuolelle. Epilogi summaa yhteen niin karttojen merkitystä paperi- ja tekstiiliteollisuuden tuottamina amerikkalaisen yhteiskunnan visuaalisina rakennusaineina, kuin kartta-aiheisten kielikuvien ja sanaston vakiintumista osaksi amerikkalaista jokapäiväistä kielenkäyttöä. Yksityiskohtaisia esimerkkejä karttojen myyntihinnoista ja niiden kehityksestä sekä erään karttafirman välineistöstä on koottu teoksen kolmeen liiteosaan.

Teoksen merkittäväksi ansioksi on luettava myös kirjoittajan kyky syvällisesti keskustella moninaisen lähdeaineistonsa kanssa. Brückner tekee Yhdysvaltojen historiaa käsin kosketeltavaksi nostamalla esiin esimerkiksi kartografisin symbolein koristettuja astioita ja taskukokoisiksi suunniteltuja karttoja. Brückner analysoi vakuuttavasti erityyppisten karttojen käyttämistapoja sekä karttojen sisältämiä merkityksiä ja luo näin vankan pohjan reflektoida haastavia kysymyksiä, kuten miten kartat kietoutuivat osaksi sosiaalisia suhteita, miten ihmiset alkoivat luottaa karttoihin ja miten kartoista tuli osa elämän jokapäiväisiä käytäntöjä. Siis millaisia ’sosiaalisia elämiä’ kartoilla oli ja kuinka ja missä määrin kartografinen kehikko alkoi jäsentää ihmisten ajattelua. Näin tehdessään teos onnistuu pohjimmaisessa tavoitteessaan, eli pyrkimyksessään tutkia mitä kartan ja sen esittämän tilan välillä tapahtuu niiden erilaisissa käyttökonteksteissa.

Brücknerin teos luo merkittäviä lähtökohtia tuleville karttoihin keskittyville tutkimuksille. Teoksessa esitetyt kysymykset siitä, mitä kartat tekevät ja miten nämä prosessit tapahtuvat, ansaitsevat totisesti tulla kysytyiksi, tarkastelluiksi ja vastatuiksi eri ajallisissa ja maantie-

teellisissä konteksteissa. Kysymykset ovat relevantteja myös omassa ajassamme, jossa digitaalisuus ja paikka-tietopalvelut ovat radikaalisti muuttaneet tapojamme tuottaa, levittää ja käyttää kartografista tietoa. Kauniisti kuvitettu ja taitettu teos on helppolukuisuutensa ja selkeytensä vuoksi kaikin puolin miellyttävä ja palkitseva lukukokemus. Uppoutuminen karttojen sosiaalisiin elämiin tarjoaa paljon pohdittavaa. Se inspiroi varmasti karttojen, maantieteellisen tiedon, nationalismin ja territoriaalisuuden suhteesta kiinnostuneita kuin myös printtikulttuurin ja materiaalisen kulttuurin tutkijoita. Selkeytensä vuoksi teos soveltuu myös oppikirjaksi.

Johanna Skurnik, FT
Turun yliopisto